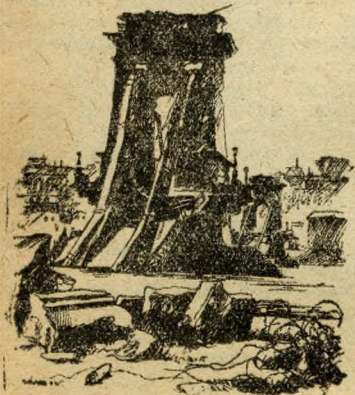

A Lánchíd VIHAROS SZÁZADA

Egyetlen ívvel, úti pályájának könnyed hajlású vonalával köti össze Pestet Budával a Lánchíd. Ez az útpálya két sor, középen a maga súlyától természetes módon lehajló erős láncosorra van aránylag vékony szálakkal — lapos vasrudakkal felfüggesztve. Az egésznek szerkezete oly világos, oly szemléletes, hogy a laikus is azonnal érteni véli. Nincs is benne semmi

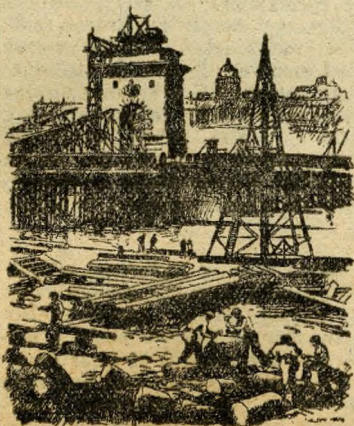
A Lánchíd 1945-ben
(Zádor István rajza.)

ördögösség, csupán építőjének zsenialitása kellett hozzá, hogy a függőhíd alapelvét oly szabatos egyszerűséggel vigye át a valóságba s a pontos számításokkal kijelölt vonalakat úgy prezentálja, mintha maguktól alakultak volna ki. E formák logikus szépségével a Lánchíd méltán sorakozik a világnak esztétikai szempontból is nevezetes, alapjában azonban szigorúan mérnöki alkotásai mellé: az egyiptomi piramisok, Róma vízvezetéke, a Semmering vasút nagy viaduktja, Eiffel vaskonstruktói említhetők vele együtt méltó példák gyanánt. Annak idején a világ »nyolcadik csodája« gyanánt emlegették — maga Hentzi generális szintén így emlékezett meg róla.

Eletének századik évét tölti be a Clark testvéreknek ez az alkotása. E viharos évszázad folyamán mindig a legelső esztendőben kétszer forgott nagy veszélyben. Néhány nap múlva lesz száz éve, hogy 1849 május 21-én a szabadságharc viharai közben először nőtt ellenséges kez a Lánchídnál. A Buda-várat feladni kényszerülő osztrák helyőrség parancsnoka, Hentzi akarta elpusztítani úgy, ahogyan száz év utáni német utódai el is pusztították. Másodszor ugyanannak az évek júliusában, mikor a visszavonuló magyar csapatok útjának fedezésével kapcsolatban merült fel a híd megrongálásának terve. A harmadik robbantás dermedt hangjait mindnyájan hallottuk: láttuk a Duna habjaiba süllyedni roncsokat s árván és szomorúan égne meredni a láncok tartására hivatott szép, diadalkapuszzerű főpillért. A száz évvel ezelőtti pusztítások emlékei már elmosódtak: a nemzedék, mely szemtanu volt rég kihalt s az utódok hajlandók csekélynek venni a veszélyt, mely a hidat mingyárt eső életében fenyegette. A dolog nem egészen így van: a veszély, a pusztítási szándék komoly volt, s hogy a Lánchíd nem esett áldozatul, az szerencsés véletlenek összetalálkozásának s építője óvatosságának köszönhető.

Alnoch ezredes — teljes nevén Edelstadi Alnoch Alajos — volt az az osztrák katona, aki a várat védő csapatok parancsnokának, Hentzi tábornoknak rendeletére a robbantást végrehajtotta. Nem rajta múlt, hogy aránylag csak kevés kárt tett a hídban. Görgey tábornok, aki csapataival Komárom felől érkezett Buda alá, május

elejétől ostromolta a várat. Pestet az osztrákok már április végén kiűrtették s a budai várban négy erős zászlóalj maradt Hentzi parancsnoksága alatt, ahogyan ma mondanók: »sündisznó állásban.« Május 21-én Budát felszabadították a honvédek. Az osztrák műszaki tiszték eredeti gondolata az volt, hogy a híd budai hídfőjénél annak legérzékenyebb helyét a föld alá süllyesztett lánckamrárt robbantják fel. Clark Adám a Lánchíd építési főmérnöke, aki tudott erről a tervről, a híd megmentése céljából ezekből a lánckamrárból már az ostrom idején a szokástól eltérően nem szivattyúztatta ki a talajvizet, így tehát itt nem lehetett robbantani. Az ő előadása — az egész ostrom alatt izgalmas tárgyalásokat folytattak vele az osztrákok — szerint Hentzi generális mintegy 12 ölnyre a budai hídfőtől egymás után 4 puskaporral teli ládát (vagy hordót) rakatott a csupasz öntöttvas keresztartókra, hogy az útpálya vázát felrobbantassa. A puska-poros ládákat két-két szál deszkából összeácsolt vályu kötötte össze, ez szintén meg volt töltve puska-porral, arra volt szánva, hogy a robbantást átvezesse a ládason. Május 21-én hajnalban Alnoch ezredes kiadta a parancsot a robbantásra, ő maga a vár fokáról (a későbbi síkló felső állomásának helyéről) figyelte a végrehajtást. Ugyáztzik a katonák késedelmeskedtek, Alnoch tehát lerohant a várból a Lánchídfőhöz s maga dobta égő szivarját a puska-porral töltött vezetékesatornába. Roppant durranással robbant fel a sok puska-por. A híd láncja nem sérült meg, csak 11 keresztartó szakadt le és egy csomó felfüggesztő vasrúd görbült el. Alnoch ezredes szinte felismerhetetlenné égett össze. Az útpálya a budai pillér és a hídfő közötti részen mintegy 80 láb hosszúságban ment tönkre. A robbantás után hamarosan megjelent Görgey a helyszínen és megparancsolta, hogy a hidat mielőbb állítsák helyre. Ez megtör-

A Lánchíd 1949-ben
(Zádor István rajza.)

tént s a budai vár bevétele után május végén a hídon folyton közlekedhetett a magyar katonaság.

Buda visszavétele örösi örömet keltett országszerte. Az országgyűlés, mely az előző hónapban mondotta ki Debrecenben a trónfosztó határozatot, visszakötöztött Pestre. Június 5-én Kossuth diadalmenetben vonult a fővárosba. Sajnos, az öröm nem sokáig tartott és kezdetől fogva nem volt zavartalan, hiszen a cári csapatok északon és keleten már megkezdték előnyomulásukat. Bár fontos volt érzelmi és politikai szempontból a főváros felszabadítása, de az ostrom időt adott az osztrák csapatoknak arra, hogy zavartalanul vonulhassanak vissza nyugat felé s magukat rendezve és megerősítve, meg-

kezdhesék új előnyomulásukat Győr irányában. Június hónap végén Görgey már jelentette a kormánynak, hogy nem tudja tovább biztosítani a fővárost. Alig félévvel azután, hogy újév első napján lázasan kellett kiűriteni Budapestet a közeledő Windschgraetz elől, most újra menekülni kellett. A kormány, a hivatalok, a raktárak 1849 július 2-án megkezdték a költözködést ezúttal Szeged felé.

Most a visszavonuló magyar csapatokon volt a sor, hogy legalább néhány napra használhatatlanná tegyék a Lánchídat az osztrák katonaság számára. Dembinszky altábornagy, aki ezekben a napokban — átmenetileg — a magyar hadak főparancsnoka volt, nem gondolt robbantásra, hanem valami emberesebb megoldást keresett: a hídpálya pallóburkolatát akarta végig felszedetni. Clark rábeszélésére megelégedett azzal, hogy július 8-án nem az egész hídon, hanem csak mintegy 80 láb hosszúságban szedték fel a hídpályát és a keresztartókat is, úgyhogy legfeljebb a láncokon lehetett volna átmenni Pestre.

A forradalom leveretése után Hentzi tábornok és társai emlékére az osztrák katonai hatóság díszes oszlopot állíttatott a várból a Szent György-téren. Nagy ünnepélyességgel avatták fel 1852 július 11-én; jelen volt a császár, főhercegek és generálisok tömege. Évtizedekig állt az emlékmű, megalázó és sértő támadás a nemzeti érzés ellen. A kor hipokrizisére jellemző, hogy a »megbékélte ország Aradon emlékművet szentelt a forradalom vértanúinak, kiket a császár, most »koronás apostoli király« 1849 október 6-án felakasztatott, s ugyanakkor ércoszlop hirdette a várból Hentzi generális és társai vitáztatását. Ujságcikkek, interpellációk, tüntetések hiába követelték eltávolítását. Merényletet is követtek el ellene. Szeles Adorján függetlenségi párti újságíró — neve rég feledésbe merült — próbálta felrobbantani 1895 márciusában s az emlékoszlop le is dőlt, de hamarosan helyreállították. A közvélemény erősödő nyomásának hatása alatt 1899-ben mégis elszállították s a budai kadettiskola kertjében állították fel, a leendő katonatisztek okulására. Végre 1918-ban az októberi forradalom idején szétszedték és végleg eltüntették.

Közvetlenül az első világháború előtt alapos tatarozáson ment át a Lánchíd. Bár közben új hidak épültek, forgalma mégis megnövekedett s szerkezete megerősítésre szorult. Régi kecses formáit többé-kevésbé megtartva, vasrészeit modernebb acéllemez láncokkal, felfüggesztő rudakkal s útpályájának szerkezetét is teljesen kicserélték. A eredeti Clark-féle alkatrészeket a Városligetben, a közlekedési múzeumban helyezték el.

A náci gázsága következtében teljesedett be a viharos évszázad vége felé a Lánchíd sorsa. Nekik eszükbe sem jutott, hogy a tartó-láncokat kímélik, mint Hentzi, vagy éppen hogy megelégedjenek a hídpálya felszedésével, mint Dembinszky. Alapos munkát végeztek. Heteken át rakták fel a hidakra ördögi hozzáértéssel az ekrazitos dobozokat, kifogástalanul működtek a villanyvezetékek. Hogy a Margit-híd időnek előtte robbant fel, ártatlan áldozatok tömegével: mit számított ez! Dermedten nézte a fővárosnak nyilas fertőzéstől ment népe ezeket a gyilkos előkészületeket. Január közepén, amikor az orosz győzelem oly nyilvánvaló volt, Budapest vezetősége szinte térdénállva könyörgött a német hadvezetőségnek, hogy legalább egy hidat hagyjanak könnyen helyreállítható állapotban. Mind hiába. A győzelmes orosz előnyomulás elől menekülve, 1945 január 17-én az utolsó német és nyilas csapatok is átszaladtak a budai oldalra. Egy-mást követő szörnyű detonációk hirdették városzerte a hidak katonailag is céltalan gyászos pusztulását, de egyúttal azt is, hogy Pest felszabadult. Hogy azóta mi történt itt, azt mindennél késszó. Ióban a hidak mondják el. Azóta áll a Margit híd, a Szabadság híd, a déli vasúti híd s új összekötő

kapocs gyanánt a Kossuth híd. Száz évvel ezelőtt a Lánchíd vasláncain az első között ment át Pestről Budára gróf Széchenyi István. A újjáépülő remekmű első utasa az elmúlt napokban egy szegesselő élmunkás, Kolozsvári Miklós volt. A forradalmi pusztítás után 1949 novemberre készült el a híd. A századik évfordulón újra ép-ségben fogja hirdetni, hogy minden vihar és csapás ellenére dolgozni, élni akarunk és tudunk. Lengyel Géza

Országos Takarékpénztár N.V.

Központ: Budapest, V., József Attila-utca 2.
32 nagybudapesti és 65 vidéki fiók

Takarékbetét, folyószámlabetét, takarékbélyeg, átutalások, beszédési megbízások